

E. Felsbergs. Akropole un Partenons. Valtera un Rapas izd. Rīgā, 1926. 99 lpp.

Savā darbā autors vispirms apskata Akropoles vēsturi, sākot ar visvecākiem laikiem, sevišķi pakāvēdamies pie Perikla laikmeta, kad visa Akropole tiek pārvērsta par lielu templiem un pieminekļiem izgreznotu svētnīcu un tāpat atzīmēdams vēlāko Partenona likteni, kad šis skaistākais Atēnas templis pēc tūkstoš gadu pastāvēšanas tika pārvērsts par kristīgo baznīcu un tad atkal pēc tūkstoš gadiem par muhamedanisku mošeju un beidzot 17. g. s. saspridzināts. Vēlākā attīrīšana un norakšana ir atdevusi Akropoles drupām to veidu, kas mums atgādina Perikla laikmetu.

Tālākās nodaļās ir aprakstītas dažādas Partenona daļas:

a) Partenona metopas, kur bij attēloti mitisko ciņu skati: austrumos dievu ciņa ar gigantiem, rietumos atēniešu ciņa ar amazonēm, dienvidos lapītu ciņa ar kentauriem un ziemeļu pusē skati no Trojas ieņemšanas.

b) un tad Partenona josla no iekšpuses, kur bij attēlots spožais Panatēnaju svētku gājiens. Joslas figuru apraksts un to interpretējums (45 — 55 lp.) ir izdevies autoram tik labi, ka lasot šo nodaļu, liekas, itkā acu priekšā mums stāvētu šis spožais gājiens ar jaunavām kanēforēm, kas dievei nes peplu un veltījumus zelta un sudraba traukos, ar soļojošiem sirmgalvjiem, muzikantiem, jaunekļiem, ar jātniekiem, kas tikko var valdīt savus straujos zirgus un pārējo tautas masu, kas garā virknē dodas uz augšu, kur gājienu sagaida priesteris un augstākie Atēnu valdības vīri.

Tālāk ir aprakstītas Partenona jumtgales, kuņu skulpturas bij veltītas Atēnai: austrumu jumtgale,

kur rādīta Atēnas dzimšana no Zevas galvas un rietumu jumtgale — kur attēlots Atēnas strīds ar Poseidonu.

Raksta beigās autors runā par Atēnas statuju Partenonā un par Partenona vēlāko likteni.

Prof. E. Felsberga darbs nepieder pie tāda veida zinātniskiem darbiem, kur tiek atklātas kādas jaunatrstas patiesības. Būtu arī grūti izdarīt kādus necerētus atklājumus par Akropoli, kuņu ikdienas apmeklē turisti un zinātnieki no visām pasaules malām un kuņu ir pētījuši simtiem ievērojamu arheologu. Tomēr augšā minētais darbs nebūt nav kompilācija, kādas mūsu dienās mēdz rakstīt lielā vairumā. Pietiek izlasīt vienu lapas pusi un uzreiz ir jūtams, ka runā zinātnieks, kas ilgu gadu savu priekšmetu ir pētījis un tajā iedziļinājies, kas katru skulpturu ir vispusīgi apsvēris un pārdomājis. Dažās vietās, kur autors nav varējis pieslieties citu zinātnieku ieskatiem, viņam ir savs paša uzskats vienā otrā jautājumā.

Ja kādas grāmatas vērtība nav mērojama ar viņas biežumu, bet ar atziņu bagātību, kuņas tā satur, un ar ierosinājumu daudzumu, kuņus tā sniedz, tad prof. E. Felsberga nelielā (93 teksta lappuses saturošā) grāmatiņa ir atzīmējama kā ļoti vērtīgs ieguvums mūsu zinātniskā literatūrā par grieķu mākslu.

Doc. P. Ķ i ņ a u k a

Grāmata par grāmatu. Latvijas grāmatrūpniecības arodu savienības grafiskās komisijas rakstu krājums. I. J. Rozes apgādiens, Rīgā, 1925. 150+18 lp.

It sevišķi mūsu dienās ir daļas grāmatas ar īsu mūžu. Jau dažus gadus pēc iznākšanas viņas pārceļo plauktu tumšākos kaktos: zudusi ir interese pret viņu pārāk īsi laik-

Varbūt tāpēc S. Putāna dzejoļos manāms noteikta stila, dzejas tehnikas gatavības trūkums, kāpēc vairāki dzejoļi viņa krājumos nevarētu vis būt par tādiem nosaukti, jo visai maz viņi īsto dzeju atgādina. Tomēr daļa S. Putāna dzejoļu strauja entuziasma pilni, rakstīti ar istu sajūsmu. Šie dzejoļi arī lasītāju spēj iejūsmināt, pie kam nemanot tiek aizmirstas dzejoļu tehniskās nepilnības.

S. Putāna dzejoļu galvenais un arī vērtīgākais motīvs — Latgales nabadzīgā mazzemnieka un strādnieka trūcīgā dzīve, kur vairāk bēdu, bada un asaru, kā saules dienu, smaidu un laimes. Izlasot šādus S. Putāna dzejoļus, tiek tuvāka, saprotamāka no Laimas māmuļas apieto, aizmirsto trūkcietēju pasaule. Dzejo S. Putāns arī par milas pārdzīvojumiem, par dzimtenes dabu, par saviem dzīves uzskatiem, par dzīves iekārtu. Bet šiem Putāna dzejoļiem maz litera-

riskas vērtības, jo viņos nav sajūsmas, kāpēc arī tehniskie trūkumi kļūst daudz redzamāki.

Savā pirmā dzejoļu krājumā (Dainas myusu jaunotnei), runājot par ticību un reliģiju, S. Putāns ir reliģijas un ticības aizstāvis (Tim, kas Divam natic — Dainas myusu jaunotnei, 27 lp.), bet krājumos „Tavā vārdā“ viņš reliģiju un ticību noteikti noliedz un nosoda. Neapstājoties šoreiz tuvāk pie tā, kuŗš uzskats — reliģijas aizstāvēšana, vai viņas noliegšana — tas pareizākais, tomēr jāatzīmē, ka tāda krasa uzskatu maiņa neilga laika sprīdī nevar liecināt par dzejnieka uzskatu noteiktību un rakstura stingrību.

Labākie S. Putāna dzejoļi, kā „Uz Daugavas krasta“, „Pi vacos pils“ (krājumā „Dūmas un nūpyutas“) u. c. ir ļoti iecienīti un populari Latgales jaunatnes aprindās.

M. Apeļs.

E. Felsbergs. Grieķu vāzu gleznas. Valtera un Rapas A/S. izdevums. Rīgā, 1927. 147 lp.

Labi izpildītos attēlojumos autors iepazīstina ar gaŗu virkni smalkjūtīgi izvēlētām raksturīgākām vāzēm, kuŗu starpā cienītājs atradīs ne mazumo pasaulslavenu paraugu no Berlīnes, Londonas, Parīzes muzejiem, tāpat Itālijas, Spanijas, Krievijas kolekciju meistartraukus, nerunājot vēl par Atēnu vāzēm. Liels un svarīgs sengrieķu mākslas posms attīstās mūsu acu priekšā, un bez vāzu gleznām autors ievēd lasītāju arī košajā grieķu mītu pasaulē.

Teicams ir autora nolūks, iemācīt iesācēju „redzēt“ gleznas un tanīs tēloto, un viņam tas arī izdevies pilnā mērā. Tāpat mākslas mitoloģijas ziņā lasītājs iegūs daudz.

Bet kāpēc autors tik skops ar aizrādījumiem, kas attiecas uz tīri māksliniecisko pusi? Bez šaubām, mākslas lietpratējs atradīs daudz ko pats, bet popularizēšanas labā vajadzētu dot vairāk aizrādījumu, pp. uz zīmējuma smalkumiem, uz mākslu, ar kuŗu iekomponēts apaļā traukā tēlojums, kas pēc dabas piemērots plāksnei un četrstūrīnam laukumam.

Ir apstrīdams, vai senās Krētas māksla ir grieķu radīta, bet ziedojot viņai atsevišķu nodaļu, autoram vajadzēja devīgākam būt, jo dažs no lasītājiem labprāt gribēs zināt vairāk par Krētas savādiem traukiem, kas izgreznoti divaini naturalistiskiem zīmējumiem, gan pārsteidz ar meistariskiem stilizējumiem. Žēl arī, ka autors nav aizrādījis uz

grieķu vāzu tālāko attīstību. Sarkanfigurainās vāzas dzīvo ilgāk, nekā sacīts grāmatā. Vēlāk laka zīmējumu vietā parādās citi greznošanas paņēmieni, kā reljefi (tie ir sudrabtrauku pakalderinājumi neturīgāko aprindu prasībām) un ūdenskrāsu gleznojumi māla vāzās. Viena tāda akvarelvāza atrodas Rīgā, Māras baznīcas muzejā. Tad māla trauku vietā parādās stikla vāzas, nereti ar brīnišķīgi krāsainiem zīmējumiem. Par šo attīstību, ko pārdzīvojusi grieķu pielietotā rūpnieku māksla vairākos gadu simteņos, grāmatā nekas nav sacīts.

26. lp. par „stabiliem atribūtiem“ sacītam nevar piekrist. Archaiskā laikā visus dievus tēlo ar bārdzu, tā tad arī Apollonu. Tikai vēlākos laikos sāk veidot viņus kā jaunekļus. 79. lp. nav izskaidrots, kas ir psyktērs, 136. lp. — kas ir alabastrs, stlengida; turpretim 102. lp. atkārtots stamna zīmējums, kas jau atrodams 9. attēlojumā. Lai nebūtu pārpratumu, 135. lp. vajadzēja izskaidrot, ka sengrieķu laikos ar vārdu „paidagogs“ apzīmēja vergu, kas pavadīja sava saimnieka dēlu uz skolu, apmēram kā savulaik krievu ģaģka (дядька). Miluļa ierakstu (67. lp.) parasti tulko „Leagrs ir skaists“, jo originalā īpašības vārds stāv predikatīvā vietā.

Grieķu īpašvārdu transkripcijā vietu vietās vienlīdzības nav. Vairāki vārdi rakstīti citādi, nekā „Grieķu īpašvārdu“ sarakstā, bet sevišķi uzkrīt formas, kā „jonieši“ vai „Jasons“, kur katrā ziņā vajadzēja ievērot, ka grieķu iota cieta patskaņa priekšā ir vienmēr silbiska (tā tad ionieši, Iasons). Vairākkārt uzkrīt drukas kļūdas hitons (vajaga chitons) un Kytara (vajaga Kitara).

Ir manāms, ka dažās vietās ārējie apstākļi nav ļāvuši autoram sniegt

lasītājam visu sagatavoto vielu, tā piem. vairākiem gleznu aprakstiem trūkst attiecīgie attēlojumi, un dažām reprodukcijām vajadzēja būt lielākām. Cerēsim, ka otrais izdevums iznāks jo bagātīgi kuplināts tekstā un attēlojumos.

E. Dīls.

Prof. J. Plāķis. Leišu valodas rokas grāmata. Ievads, gramatika, teksti, vārdnīca un pielikums (prūšu teksti un vārdnīca). Valtera un Rappas a/s. izdevums. Rīgā, 1926. XXVIII, 332 lp.

Plāķis pats ļoti labi runā leišu valodu un pa gadu gadiem brīvlaikos ir apceļojis Lietuvu, tā kā viņš, kā vēl reti kāds no zinātniekiem bez viņa, arī praktiski ir iepazinies ar leišu dialektiem. Pie savas „Leišu valodas rokas grāmatas“ viņš, tā tad, ir ķēries, būdams ļoti sagatavots.

Ka šāda grāmata latviešu valodā vajadzīgu, par to lieki būtu runāt. Nevienš latviešu students, kas savu mātes valodu grib vēsturiski saprast, nevar bez leišu valodas iztikt. Ar šo darbu Plāķis ir novērsis patiesu trūkumu. Students atradis tur visu, kas viņam vajadzīgs. Bet rokas grāmata nav domāta iesācējiem; tās lietošana prasa ne mazumu valodniecsīku priekšzināšanu.

Ievadā (no XV—XXVII lp.) sacerētājs dod īsu pārskatu par leišu valodas novadu un viņas dialektiem, kā arī par leišu rakstniecību, vienmēr uzdodams avotus un literatūru attiecīgā jautājumā, tā kā vajadzības gadījumā viegli var gūt plašāku pārskatu.

Telpu ierobežojuma dēļ varu pie šīs un pārējām grāmatas nodaļām sev atļaut tikai dažas piezīmes. Labprāt būtu ieņēmis stāvokli pret dažādiem jautājumiem, jo sacerētājs rikojas ar plašu paša

un cīnītāju Plūdons izvēlējies jaunu gulbi. Gulbis mūsu lielākais, cēlākais, skaistākais putns, drošs savā lidojumā, cēls savās gaitās uz gludā ūdens līmeņa, liels savās neatvairāmās tieksmēs «uz saulaino tāli». Neapmierina viņu seklais un šaurais «piļu diķis», kur tas piedzimis, kur atrodas viņa vecāku «māja», kaut arī tā, salīdzinot ar citu putnu mitekļiem, līdzinājas pilij. Neapmierina viņu mietpilsoniskie kaimiņi — pieticīgās pīles, vientiesīgās vistas ar savā «dižciltībā» iepūtušos gaili, plāpīgās un tukšās žagatas un ķildīgie un bezkaunīgie zvirbuļi. Un kaut gan tēvs un māte tam pūlas iztēlot visus tos labumus, kas viņu sagaida tepat, pašu mājās, un visas tās briesmas un likstas, kas viņam draud tālajā un nezināmā ceļā, jaunais gulbis tomēr paliek pie sava, aizlaižas, un kaut kur tālā svešumā aiziet bojā. Pa ceļam Plūdons tēlo arī tos apstākļus, kas nelāva jaunajam gulbim apmierināties un palikt dzimtajā diķī. Te viņš atklāj tiešām tādu ainu, kas var piespiest nevien jauno, dedzīgo sirdi, bet arī jau vecu, norūdītu — iedegties ilgās pēc kaut kā labāka, gaišāka, spodrāka.

Ja Plūdons to nosaucis par poemu no putnu dzīves, un tēlojis te putnus, tad tas tikai vienkāršs caurspīdīgs aizklājs, plūvuris, kas tomēr ļauj saskatīt istās sejas un istos tēlus. Tā ir mūsu jaunatne, toreiz, kad Plūdons to tikko bij uzrakstījis, un tagad, kad šī poema iznākusi trešā iespaidumā. Toreizējā un tagadējā — mūžam viena un tā pati: dedzīgā, straujā, kam dvēsele kā pārpildīts kauss, pār kuŗa malām, kā dārgs viņš, plūst pāri nebeidzamas, nezināmas ilgas, kam rokas tvīkst spēka pārpilnībā un prasās lielu darbu. Un arī mēs, vecie, tie paši toreizējie, tie paši tagadējie. Arī mēs bijām reiz jauni un paši reiz izbaudījām šos jaunā gulbja priekus uz — «saulaino tāli». Un daudzi no mums patiesi aizlidoja turp, daudzi vēl ceļā aizgāja bojā, daži to sasniedza, daži atgriezās atpakaļ ar salauztiem spārniem, bet citiem pietika tikai ar to, ka tie arī kādreiz «ilgojušies», taču palikuši mierīgi savā «piļu diķī» un drīzi vien aizmirsuši, ka kādreiz arī «ilgojušies». Un lūk tie ir tie, kas pūlas «jaunos gulbjus» atrunāt no «saulainās tāles», kas liek tiem visus iespējamus šķēršļus priekšā, lai tie paliktu tēvu iesildītā ligzdā. Var jau būt, ka tā arī tiešām drošāk, ērtāk, izdevīgāk pašu labā. Bet «paša labums» nav tas dzineklis, kas cilvēku vada lielos darbos, darbos tautas, vispārības, cilvēces labā. Šos darbus veikt var tikai tie, kam «lielas idejas» pilda dvēseli, kaut šīs ilgas mums izliktos arī par tiro neprātu.

Kurp tad nu mums vadīt savu jaunatni — uz kailu pašlabumu vai — saulainām tālēm? Ja negribam palikt tikai par rījīgu, egoistisku pūli, kāds mēs pašreiz esam, bet gribam redzēt savu tautu tai pašā ideālu spožumā, kas to apmirdzēja sākot ar tautas atmodu līdz pat brīvības cīņām ar zobenu rokā, tad — jaunatne jāvada uz saulainām tālēm. Un Plūdons ar savu poemu dod jaunatnei spilgtus ierosinājumus uz šo ceļu.

Beidzot vēl īsa piezīme — grāmatīņa izdota sevišķi glīti: skaists saturs, skaists ietērs.

F r. J.

E. Felsbergs, «Akropole un Partenons», Rīgā, 1926. g., Valtera un Rapas akc. sab. izdevums.

Šī grāmata jau zinātniska satura un ievada lasītāju grieķu mākslas vēsturē. Tā nav domāta jaunatnei kā vienkārša lasāmā grāmata, tā do-

māta latviešu vispārīgām intelligentām aprindām, tām aprindām, kam icraušanas kāre un seklā ikdienība nav vēl nokāvusi dvēseli un garu. Un ja es par šo grāmatu šeit rakstu, tad tikai tai nolūkā, ka tā nedrīkstētu trūkt nevienā patiesi intelligentas latviešu ģimenes bibliotēkā. Tādu grāmatu mums tikpat kā nav nemaz, un tikpat kā gluži neko mēs arī nezinām par tiem pirmavotiem, no kuriem cēlusies un pamazām attīstījusies mūsu modernā kultūra, sevišķi māksla. Taisni tāpēc, ka mums šādu grāmatu nav, ka mēs savu jaunatni jau no mazotnes neesam ievēduši mākslā, mēs esam izauguši par tādiem mākslas neprātīgiem, ka kauns metas. Ieinteresēt savus bērnus par mākslu, ievest tos mākslas pasaulē un mācīt to mīlēt, sevišķi klasisko mākslu — lūk, tas ir ikkatra tēva un mātes svēts pienākums, ja tie grib redzēt savos bērnos istus kultūras cilvēkus, bet ne civilizētus barbarus.

Neesmu mākslas kritiķis, neesmu arī mākslas vēsturnieks. Tāpēc šeit grāmatu neapskatu tuvāk taisni no šiem viedokļiem. Mūsu iecienītā profesora E. Felsberga vārds tomēr garantē mums grāmatas vērtību. Mans nolūks bija tikai griezt vecāku vērību uz šo darbu, ievērojot viņas skaidro un populāro apstrādājumu tekstā un tēlos.

Ari šī grāmata izdota sevišķi glīti.

F r. J.

Jautājumi un atbildes.

Jautājums 1. Mana 7 mēn. vecā meitiņa citādi vesela, bet sākot ar ceturto mēnesi stipri svīst, pie kam sevišķi stipri svīst galviņa pa ēdināšanas laiku.

Ēdināta tiek ar krūti. Temperatūra dažreiz 37,2, citreiz 36,8. Vecāki veseli. Kas varētu būt par iemeslu bērna lielai svišanai.

«Nāk. Sp.» abonente.

Atbilde. Bez attiecīgas bērna apskates un izmeklēšanas, vispārīgi, grūti atbildēt uz Jūsu jautājumu. Spriežot pēc sacītā, jātura aizdomās angļu slimība (rachitis) vai arī eksudatīvā diateze. Galīgai bērna veselības stāvokļa noskaidrošanai ieteicams griezties pie bērna ārsta.

Jautājums 2. Bērni labprāt dzer pašdarinātu alu. Vai varētu dot tiem dzert, cik viņi vēlas, un vai tas nebūtu kaitīgs bērnu veselībai.

K.

Atbilde. Paštaisīts alus satura diezgan daudz alkohola (no 3%—7%) un tamdēļ, kā katrs alkoholisks dzēriens, ir bērna veselībai kaitīgs. —

Atbildīgais redaktors: Dr. K. Adamsons.

Redaktori: { Dr. S. Fridrichsons.
M. Liepa,

Izdevēja: Latvijas skolotāju kopējā slimo kase.

Atbildīgais pārstāvis: A. Steins.

— Ļoti žēl. Tas tik pat itkā tu būtu zaudējis savas dzīves ceturto daļu. Bet vai tu, vismaz, proti lasīt?

— Nē.

— Tad puse no tavas dzīves ir beigta. Bet vai tu proti rēķināt...?

— Nē, vēl reiz atbildēja jūrnieks.

— Tā tad trīs ceturtdaļas no tavas dzīves iet zudumā, noteica skolotājs, un es tevi ļoti nožēloju.

Pēkšņi kāds liels vilnis laivu apgāž. Vedējs un skolotājs abi iekrit ūdenī.

Skolotājs ķepurojas ūdenī un sauc „Palīgā!”

Jūrnieks kliedz.

— Vai jūs protat peldēt?

— Nē, skan skolotāja izmisušā atbilde.

— Tādā gadījumā, v i s a jūsu dzīve iet zudumā, nosaka jūrnieks...

P. J.

GRĀMATU APSKATS.

Prof. J. Plāķa **Leišu valodas rokas grāmata**, levads, gramatika, teksti, vārdnīca, un pielikums (prūšu teksti un vārdnīca.) Rīgā, 1926 Valtera un Rapas akc. sab. izdevums.

Prof. Plāķis pastrādājis ievērojamu darbu. Latviešiem līdz šim nebija node-rīgas leišu valodas gramatikas un šo trūkumu sajuta visi tie latvieši, kas grībēja mācīties leišu valodu. Prof. Plāķa leišu gramatika, vai plašāki sakot — leišu valodas rokas grāmata, pagaidām pilnīgi aizpildīs šo robu mūsu valodnieciskā literatūrā. Autors savā darbā turējies pie leišu valodas pētišanas un noskaidrošanas jaunākā laika noteikumiem, daudzējā ziņā atmetot novecojušos Kursaiša rakstību.

Interesanti un labā sakopojumā ir leišu un senprūšu teksti. Prof. Plāķis nezina kāpēc lieto vārdu „prūšu”, bet ne senprūšu, lai gan arī Dr. Trautmanis šos tekstus nosaucis par „altpreussischen” un latviešu literatūrā mēs esam parādūši mūsu vecos ciltsbrāļus saukt vienīgi par senprūšiem, atšķirībā no prūšiem (vāciešiem.)

J.

Prof. E. Felsberga **Akropole un Partens Rīgā**, 1926. Valtera un Rapas A./S. izdevums.

Šo grāmatu patikami ņemt rokās: labs papīrs, skaidra druka, skaisti mā-

slas darbu attēlojumi. Latviešu valodā tādu grāmatu maz. Arī satura ziņā viņa silti apsveicama, jo mūsu valodā vēl nav nevienas nopietnākas grāmatas par grieķu mākslu. Bet tai taču ir vislielākā nozīme klasiskā kultūrā. Citās kultūras nozarēs jauno laiku darbinieki ir radījuši lielākas vērtības nekā senie grieķi un romieši. Mākslā, sevišķi, celtniecībā, tēlniecībā viņi nav vēl pārvarēti. Tāpēc tiem latviešiem, kas interesējas par klasisko kultūru, vispirms jāiepazīstas ar seno grieķu mākslu. Tur ir šīs kultūras zieds. Prof. Felsberga grāmata ļauj arī latviešiem pieskārties šim klasiskās kultūras ziedam. Viņa sevišķi ieteicama tāpēc, ka saprotama katram intelligentam, lai gan ļoti nopietna pēc satura.

Izlasījis šo grāmatu, un apskatījis viņas attēlojumus, arī latvietis būs itkā apmeklējis seno grieķu mākslas muzeju — akropoli.

P. Dreimanis.

Anna Brigadere — Dievs, Daba, Darbs. Bērniņas grāmata veltīta jauniem un veciem. Ilustrējis Indr. Zeberinš. Rīgā, 1927. Valtera un Rapas akciju sabiedrības izdevums.

Annas Brigaderes bērniņas stāstu sakopojums, — starp kuriem daži tēlojumi mums jau labi pazīstami („Pirkstiņš sāp” — Dauges, Plūdoņa Mūsu lasāmā grāmata VI, „Ganu diena” — Plūdoņa